

A MAGYAR ÉS OSZTRÁK ÁLLAMHÁZTARTÁS

1868—1877-ig.

(Irta L á n g Lajos, felolvastatott a magy. tud. akadémia II. osztályának
f. év október 11-én tartott ülésében.)

Szerzőnek az akadémia kiadásában megjelenendő »A magyar és osztrák államháztartás 1868—1877-ig« című tanulmányából közöljük az alábbi mutatót, mely a két állam jövedelmeit tünteti föl.

Az egész tanulmány egyébiránt jóval szélesebb keretű s a budget minden részét felöleli s igen sok, eddig figyelemre nem méltatott körülményre vet világot. Általában e nagy szorgalommal irt érdekes munka igen kimerítően és tüzetesen foglalkozik a tárggyal s a megjelent hasonló tanulmányok közt bizonyára szerzőé nyújtja a legteljesebb és leghűbb képet.

Mindjárt a bevezetés után hosszasan foglalkozik szerző a póthitelekkel s kimutatja azok káros hatását mindkét állam budgetjében.

Azután áttér az államháztartás mérlegére és bírálva az eddigi netto és brutto mérlegeket, egy más criteriumot állit föl a pénzügyek megítélésére. Egyenként veszi ugyanis a kiadásokat és bevételek főbb csoportjait, a productiv és nem pro-

ductiv kiadások arányát, a bevételek és kiadások növekedési mérvét, és ezen az úton állapítja meg következtetéseit.

Az adatok a hivatalos zárszámadásokból vétettek és különösen az osztrákok, tudunkra legalább, most használtatnak először tudományos munkában.

A tanulmányból a következő mutatványt közöljük. Szerk.

* * *

Ha a bevételeket akarjuk vizsgálni, természetes, hogy főleg csak a rendes államjövedelmeket szabad szem előtt tartanunk. És értjük ez alatt azokat, melyekre az állam adókból, jövedékekből, díjából, illetékekből, államvagyonból stb. tesz szert s a melyekre, a mi fő, bizonyos állandósággal számíthat, tekintetbe nem véve azon különböző rendkívüli jövedelmeket, melyek ingatlanok elárusításából fölvelt vagy vissza fizetett kölcsönökből és több efélekéből erednek.

Az államháztartás helyességének szempontjából elsőrendű fontossággal bír az a kérdés: minő arányban áll a bevételek ezen összege az állam összes kiadásaihoz. Minél kisebb lesz a különbség a kettő közt, annál kedvezőbb a helyzet; minél távolgóbb az úr, mely őket egymástól elválasztja, annál fenyegetőbb a veszély, mely az egyensúly hiányából származhatik.

Mielőtt az arányt kimutatnók, meg kell jegyeznünk, hogy azon táblázat, mely a zárszámadási bizottság jelentésének 70. és 71. lapjain foglaltatik, körülbelül megfelel a rendes bevételek helyes fogalmának. E táblázatot lejjebb egész terjedelmében adjuk, hozzacsatolva az osztrák zárszámadások alapján a megfelelő osztrák adatokat. A zárszámadási bizottság jelentésének 70. és 73. lapjain vannak még egyéb rendes állami jövedelmek: időközi kamatok, térítvények, kölcsön-alapok bevételei és egyéb közigazgatási bevételek czímén, melyek évenként $1\frac{1}{2}$ —4 millió forintra mennek, melyeket azonban mi elhanyagoltunk, minthogy bajos volna azokkal megfelelő osztrák bevételeket szembe állítani.

S ha e részben némileg hiányosan járunk el, másrészt kárpótlásul meglesz az a biztos tudatunk, hogy levont következtetéseink nem nyugszanak oly alapon, mely nekünk kedvezne, s így, ha mindannak daczára kedvezőbb lesz az eredmény ránk nézve, mint Ausztriára, nem tarthatunk attól, hogy az eredmény nem felelne meg a valóságnak.

Az állami összes kiadások és állami rendes bevételek

Magyarországon:

	Kiadások:	Rendes bev.:	A bevételek aránya a kiadásokhoz:
1868.	147.536,150.—	137.929,073.—	94 ^o / _o
1869.	165.584,587.—	141.419,810.—	85 ^o / _o
1870.	199.973,383.—	157.730,335.—	79 ^o / _o
1871.	215.132,191.—	167.760,411.—	78 ^o / _o
1872.	237.527,042.—	175.031,647.—	74 ^o / _o
1873.	251.214,746.—	174.014,016.—	69 ^o / _o
1874.	252.112,118.—	180.628,012.—	71 ^o / _o
1875.	235.995,018.—	184.204,688.—	78 ^o / _o
1876.	246.506,361.—	198.264,304.—	80 ^o / _o
1877.	252.252,819.—	208.433,011.—	82 ^o / _o

Az állami összes kiadások és állami rendes bevételek

Ausztriában:

	Kiadások:	Rendes bev.:	Bevételek aránya a kiadásokhoz:
1868.	324.968,163.—	268.401,731.—	82 ^o / _o
1869.	300.479,593.—	289.175,694.—	96 ^o / _o
1870.	332.332,653.—	311.351,684.—	93 ^o / _o
1871.	345.645,431.—	333.058,922.—	99 ^o / _o
1872.	353.037,076.—	364.954,464.—	103 ^o / _o
1873.	398.851,429.—	373.031,490.—	93 ^o / _o
1874.	400.248,029.—	353.410,715.—	88 ^o / _o

	Kiadások :	Rendes bev.:	A bevételek aránya a kiadásokhoz:
1875.	391.764,181.—	354.491.932.—	90%
1876.	415.904,412.—	353.262,559.—	84%
1877.	415.478,460.—	353.519,424.—	85%

A mi a két táblázatnál mindenekelőtt szemünkbe ötlük, az a körülmény, hogy az állami rendes bevételek 1868-ban megfelelték a közöstudgyi quóta arányának, 137 milliót tette nálunk, 268 milliót Ausztriában, tíz év múlva pedig 208 millióra mentek nálunk és 353 millióra Ausztriában. A míg tehát kezdetben meg volt a helyes arány 4:8, ma az arány 3:7. Szóval, Magyarország nemcsak kiadásait fejlesztette, hanem lehetőleg emelte bevételeit is, a mit Ausztria abban az arányban legalább tenni elmulasztott.

Még érdekesebb lesz a kép, ha nézzük, mely években esik kisebb-nagyobb emelkedés vagy veszteglés. Magyarország, ugyszólván, folyton fokozta bevételeit, a mennyiben bevételei a tíz éven át évről évre 137, 141, 147, 167, 175, 174, 180, 198 és 208 millió forintot tettek s így a legkedvezőtlenebb 1874—1877. években is dicséretes törekvést mutatnak az állambáztartási egyensúly föntartására. Ausztriában ellenben ugyanazon idő alatt 268, 289, 311, 333, 364, 373, 353, 354, 353 és 353 milliót tettek a bevételek. Vagyis Ausztriában fokozódtak ugyan a bevételek 1873-ig, a meddig a fokozódás önkéntes volt, de aztán a kedvezőtlen 1874. évben szálltak 20 millióval 353 millióra s az állam négy éven át mitsem tett bevételei szaporítására, a kiadások folytonos növekedése daczára.

Ugyanezt látjuk, ha a bevételek százalékos arányát tekintjük. Az önálló háztartás első évében Magyarország állami kiadásának 94 százalékát tudta fedezni rendes bevételeiből. Ez után az arány folyton kedvezőtlenebb volt 1873-ig, a mennyiben 1869—1873-ig szállt 85, 79, 78, 74, és 69 százalékra, de 1874—1877-ig lesz 71, 78, 80 és 82% javulás. Ausztriában ellenben volt a kezdetleges arány 82 százalék, mely javult folyton 1872-ig, fölemelkedve némi kis közbeeső eséssel 96, 93, 99, és 103 százalékra. De 1873-ban beállott a fordulat s azóta az arány folyton kedvezőtlenebb, a mennyiben 1873—1877-ig szállt 93, 88, 90, 84 és 85 százalékra.

Ez előleges összehasonlítás után térjünk át maguknak a rendes bevételeknek összehasonlítására, s itt adjuk, mint már mondtuk, első sorban a zárszámadási bizottság táblázatát a magyar rendes állami bevételekről s vele szemben összeállítottuk az osztrák rendes állami bevételeket némi nem egészen megfelelő tételek kihagyásával, a mivel azonban inkább Ausztriának kedveztünk, mint önmagunknak.

Magyarország	Ausztria	Összesen
1. Adó	1. Adó	
2. Állami tulajdon	2. Állami tulajdon	
3. Állami vállalatok	3. Állami vállalatok	
4. Állami vállalatok	4. Állami vállalatok	
5. Állami vállalatok	5. Állami vállalatok	
6. Állami vállalatok	6. Állami vállalatok	
7. Állami vállalatok	7. Állami vállalatok	
8. Állami vállalatok	8. Állami vállalatok	
9. Állami vállalatok	9. Állami vállalatok	
10. Állami vállalatok	10. Állami vállalatok	
11. Állami vállalatok	11. Állami vállalatok	
12. Állami vállalatok	12. Állami vállalatok	
13. Állami vállalatok	13. Állami vállalatok	
14. Állami vállalatok	14. Állami vállalatok	
15. Állami vállalatok	15. Állami vállalatok	
16. Állami vállalatok	16. Állami vállalatok	
17. Állami vállalatok	17. Állami vállalatok	
18. Állami vállalatok	18. Állami vállalatok	
19. Állami vállalatok	19. Állami vállalatok	
20. Állami vállalatok	20. Állami vállalatok	
21. Állami vállalatok	21. Állami vállalatok	
22. Állami vállalatok	22. Állami vállalatok	
23. Állami vállalatok	23. Állami vállalatok	
24. Állami vállalatok	24. Állami vállalatok	
25. Állami vállalatok	25. Állami vállalatok	
26. Állami vállalatok	26. Állami vállalatok	
27. Állami vállalatok	27. Állami vállalatok	
28. Állami vállalatok	28. Állami vállalatok	
29. Állami vállalatok	29. Állami vállalatok	
30. Állami vállalatok	30. Állami vállalatok	
31. Állami vállalatok	31. Állami vállalatok	
32. Állami vállalatok	32. Állami vállalatok	
33. Állami vállalatok	33. Állami vállalatok	
34. Állami vállalatok	34. Állami vállalatok	
35. Állami vállalatok	35. Állami vállalatok	
36. Állami vállalatok	36. Állami vállalatok	
37. Állami vállalatok	37. Állami vállalatok	
38. Állami vállalatok	38. Állami vállalatok	
39. Állami vállalatok	39. Állami vállalatok	
40. Állami vállalatok	40. Állami vállalatok	
41. Állami vállalatok	41. Állami vállalatok	
42. Állami vállalatok	42. Állami vállalatok	
43. Állami vállalatok	43. Állami vállalatok	
44. Állami vállalatok	44. Állami vállalatok	
45. Állami vállalatok	45. Állami vállalatok	
46. Állami vállalatok	46. Állami vállalatok	
47. Állami vállalatok	47. Állami vállalatok	
48. Állami vállalatok	48. Állami vállalatok	
49. Állami vállalatok	49. Állami vállalatok	
50. Állami vállalatok	50. Állami vállalatok	
51. Állami vállalatok	51. Állami vállalatok	
52. Állami vállalatok	52. Állami vállalatok	
53. Állami vállalatok	53. Állami vállalatok	
54. Állami vállalatok	54. Állami vállalatok	
55. Állami vállalatok	55. Állami vállalatok	
56. Állami vállalatok	56. Állami vállalatok	
57. Állami vállalatok	57. Állami vállalatok	
58. Állami vállalatok	58. Állami vállalatok	
59. Állami vállalatok	59. Állami vállalatok	
60. Állami vállalatok	60. Állami vállalatok	
61. Állami vállalatok	61. Állami vállalatok	
62. Állami vállalatok	62. Állami vállalatok	
63. Állami vállalatok	63. Állami vállalatok	
64. Állami vállalatok	64. Állami vállalatok	
65. Állami vállalatok	65. Állami vállalatok	
66. Állami vállalatok	66. Állami vállalatok	
67. Állami vállalatok	67. Állami vállalatok	
68. Állami vállalatok	68. Állami vállalatok	
69. Állami vállalatok	69. Állami vállalatok	
70. Állami vállalatok	70. Állami vállalatok	
71. Állami vállalatok	71. Állami vállalatok	
72. Állami vállalatok	72. Állami vállalatok	
73. Állami vállalatok	73. Állami vállalatok	
74. Állami vállalatok	74. Állami vállalatok	
75. Állami vállalatok	75. Állami vállalatok	
76. Állami vállalatok	76. Állami vállalatok	
77. Állami vállalatok	77. Állami vállalatok	
78. Állami vállalatok	78. Állami vállalatok	
79. Állami vállalatok	79. Állami vállalatok	
80. Állami vállalatok	80. Állami vállalatok	
81. Állami vállalatok	81. Állami vállalatok	
82. Állami vállalatok	82. Állami vállalatok	
83. Állami vállalatok	83. Állami vállalatok	
84. Állami vállalatok	84. Állami vállalatok	
85. Állami vállalatok	85. Állami vállalatok	
86. Állami vállalatok	86. Állami vállalatok	
87. Állami vállalatok	87. Állami vállalatok	
88. Állami vállalatok	88. Állami vállalatok	
89. Állami vállalatok	89. Állami vállalatok	
90. Állami vállalatok	90. Állami vállalatok	
91. Állami vállalatok	91. Állami vállalatok	
92. Állami vállalatok	92. Állami vállalatok	
93. Állami vállalatok	93. Állami vállalatok	
94. Állami vállalatok	94. Állami vállalatok	
95. Állami vállalatok	95. Állami vállalatok	
96. Állami vállalatok	96. Állami vállalatok	
97. Állami vállalatok	97. Állami vállalatok	
98. Állami vállalatok	98. Állami vállalatok	
99. Állami vállalatok	99. Állami vállalatok	
100. Állami vállalatok	100. Állami vállalatok	

Rendes állami jöve-

Magyarországon.	1868.	1869.	1870.
Egyenes adók:			
Földadó	29599367	23684724	25254083
Házadó	5147476	4702201	4876196
Jövedelemadó	4342867	5684762	7771055
Személyes kereseti adó	5839723	5499941	5603824
Malomadó	—	—	—
Kereskedelmi-, ipar- és védelmi adó	—	—	—
Keresetadó	—	—	—
Nyilv. számad. köt. váll. és egyl. adója	—	—	—
Bányazadó	—	—	—
Tőkekamat- és járadékadó	—	—	—
Vasuti és gőzh. száll. használ. utáni adó	—	—	—
Cseléd-, kocszi- és lótartásért, tekeasztalokért és játékhelyis. fiz. adó	—	—	—
Vadászatra használható fegyverek adója	—	—	—
Általános jövedelmi pótló	—	—	—
A magyar és horvát-szlav. határörvidék egyenes adói (adópótlék Bellovárnál)	—	—	—
Együtt állami adó	44929433	39571628	43505158
Földtehermentesítési járulék	13156173	16177816	17616295
Késedelmi kamat	47903	942839	1425713
Adóbehajtási illetékek	51692	—	—
Az egyenes adók főösszege	58185201	56692283	62547166
Fogyasztási adók:			
Szeszadó	5415301	6722857	6491065
Boradó	2466519	2509294	2502645
Húsadó	1865763	1915322	1948157
Söradó	897729	1173670	1238704
Czukoradó	865916	842396	896340
Különfélék	1180375	10303	18224
A fogyasztási adók főösszege	12691603	13173842	13095135
Határv. kezel. költségátal. és különf. bev.	450000	460210	455247
Bélyeg	3682956	4038605	4099085
Jogilletékek és díjak	6954334	8941924	10319446
Fémjelzés	22647	26499	23239
Út-, hid- és révvám	202458	198445	76688
Dohányjövedék	16701672	18494479	18366250
Lottójövedék	2483067	2678085	3777422
Sójövedék	15269152	12103432	13718926
Államjószárok és igazgatóságok	5691084	3667050	5100076
Államerdők	2918254	3896542	3226425
Bányászat és pénzverés	5188865	9449135	11896435
Államnyomda	238	242	12057
Államépületek	106537	54891	36026
Államvasutak és gyárak tiszta jöved.	400000	50000	450000
Az államv. és gyárak üzleti költ. fedez.	183662	461634	1851119
Ingó államvagyon	391968	227695	1003064
Különféle bev. a pénzügyi tárczánál	1340699	1011079	2420318
Állami lótenyész-intézetek	922672	1209679	1319773
Posta	3333662	3675465	4021956
Távirda	792479	873096	879395
Bányailletékek	35865	35498	34587
I. Összeg	137929073	141419810	157730335

delmek Magyarorszáiban.

1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.
23953317	22695223	22857317	26476324	26384399	26960122	28555722
5156782	5530023	5300074	6026903	6180006	6867138	6614920
7658672	6863141	7688206	8731679	123492	131641	131356
5590426	5489960	5307319	5950371	—	—	—
6	3627	34698	43053	49265	45680	45569
22	22429	270456	333730	376806	358365	342647
—	—	—	—	12774192	12507113	13562168
—	—	—	—	1311909	1660848	1002115
—	—	—	—	76907	76110	69414
—	—	—	—	1552795	2596756	2682022
—	—	—	—	822913	2093622	2180465
—	—	—	—	154969	322729	230033
—	—	—	—	119326	268136	247593
—	—	—	—	—	5723503	9019182
—	1843103	—	—	—	—	—
42359225	42447906	41458070	47562060	49926979	59611763	64683206
17283741	16418440	16091564	18390637	18893245	19747182	20504279
1420491	1284475	1340908	1505752	1415656	1602002	1837602
631288	718117	721101	903304	934139	838293	260218
61694745	60868938	59611643	68361753	71170019	81800240	87305305
6798077	6167087	6098462	5983037	6666380	5796195	5538834
2555731	2758647	2681964	2639124	2707598	2937979	2918720
1956480	2030659	2001210	2007968	2051191	2202943	2245710
1493398	1407832	1420249	1127454	1092293	995657	905330
1511156	1077328	1010583	713346	738398	535752	741922
31806	142137	20550	20094	—	—	—
14346648	13583690	13233018	12491023	13255860	12468526	12350516
482715	455870	457908	456041	467380	464033	464450
4510254	5440408	6645963	6895963	7355397	7776336	7819722
11406381	12101178	13513637	14748069	14295684	13522769	14910444
27161	31459	26048	18055	16319	14474	14967
9816	61069	42543	38453	23040	26546	23350
23565942	25444762	25615063	25011791	25681882	27658880	29255105
3027623	3071709	3830822	4178700	4068844	4211778	4277960
14279464	14564396	13251364	12196031	12612229	12951162	13814750
5057990	4353237	4447061	4715063	4795424	4340510	4539865
5897047	8453951	6917177	5800248	6263293	5008677	5403732
9928772	10281750	8875587	9554322	7130285	9119039	8603330
276103	388429	456331	432747	480180	468579	663517
35767	42554	39626	40197	38578	32444	37032
1249860	1678444	1198723	75411	1550000	2177044	2625000
2750657	3615079	6343104	5594763	5449198	6192068	5613686
623588	1105067	513685	883224	486121	520235	653758
766314	1266999	825322	1301268	1077105	901078	862029
1832721	1717914	1636393	1327970	1026962	1400917	1884916
4657504	4886566	4936481	4983545	5232649	5344220	5594397
1244161	1565988	1544759	1405166	1621160	1779824	1622396
58578	52189	51708	118209	107079	84922	92284
167760411	175031647	174014016	180628012	184204688	198264304	208433011

Rendes állami jöve-

	1868.	1869.	1870.
Tényleg befolyt jövedelmek :			
Egyenes adók :			
1. Földadó	31284592	37424807	36813688
2. Házadó	14391813	18183599	18692734
3. Kereseti adó	5154444	8253708	8646794
4. Jövedelmi adó	8084624	13924347	17922925
5. Örökösödési adó	21853	18632	20943
6. Végrehajtási illeték	—	104258	117233
7. Késedelmi kamat	—	—	41476
Összes egyenes adó	58934346	77909351	82258853
Közvetett adók :			
1. Szeszadó	7138815	7801724	7710298
2. Boradó	3233462	3550649	3755329
3. Söradó	17242641	17761023	19021856
4. Húsadó	3438579	3637038	3994876
5. Cukoradó	11913362	8064207	10259362
6. Más fogyasztási adók	2109265	2165081	2070508
7. Bérletek	2929719	3020075	3089754
8. Egyéb bevételek	1655623	1907777	21476
9. Dazio consumo Dalmáciában	—	—	112339
10. Biztosítékok	—	—	2046815
11. Visszatérítés a magyar kormány- nának	—	—	—
Összes közvetett adó	49661466	47907574	52082613
Egyéb állami jövedelmek :			
Határvám	15968829	19500605	21148268
Bélyeg	11860737	12380973	12663568
Jog-illetékek és díjak	19691239	24819446	25495460
Fémjelzés	174498	194595	185878
Ut-, hid- és rév-vám	2687043	2772253	2768935
Dohányjövedék	45573354	48526928	50948310
Lottojövedék	13804348	13646166	13746491
Sójövedék	19717925	14626160	18945808
Állami jószágok és erdők	5025992	3850919	4198785
Bányászat	12295932	8508408	4838990
Pénzverés	746263	563362	492111
Állami nyomda	909545	1080800	970873
Állami épületek	113961	119336	57152
Állami vasutak jövedelme	156126	116979	76596
Pénztári kezelés	322281	531305	4571569
A pénzügyi tárca közigazg. jöve- delme	87112	120734	1544805
Állami lótenyésztő intézetek	—	482642	297078
Posta	8908597	10028779	10657011
Távirda	2237948	2338131	2191337
Bánya-illetékek	124197	150228	171193
Összes rendes állami jöved.	268401729	289175686	311351674

delmek Ausztriában.

1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.
37277036	37162333	36666336	36725624	36716963	37021614	36769980
19545250	20351106	21291505	22755247	23606321	23566610	23690739
8710438	9247360	9551313	9510523	9357486	9096822	9212927
21915697	22834225	23809812	22618121	21683724	20593722	20954769
22823	34240	24714	—	—	—	—
138866	—	203348	206326	219211	235433	247372
164502	—	355708	389707	410439	427389	497703
87774614	89629264	91902736	92206528	91994147	90941590	91373490
7880566	8039390	8103513	8514407	8444277	7610672	7118702
3948445	4228517	4285523	3754983	3920847	3913275	3916652
21124062	23344225	26233601	24460898	24016921	22857841	21395944
4138079	4321214	4541604	4478556	4625655	4579487	4613401
12452381	13252973	11863337	8523100	9619913	11846032	17783981
2188056	2301950	2273992	1875793	1898318	1860563	1838230
3157661	3243943	3351989	3366361	3428514	3449494	3455741
20023	33247	46257	27025	21957	27870	19127
107213	109558	107397	111759	127587	118939	121441
2048010	2372906	2533899	2178851	2323956	2284095	2235876
—	—	—	—	—	—	—
57064996	61250923	63381113	57291733	58427945	58548268	62499095
25625516	26212530	24805498	19747784	19456051	18187521	19348832
13350794	14216969	14981846	15844704	16388031	16910490	17228243
28027013	40651496	40725734	35021957	34027679	32211736	30703581
223542	278592	270595	197560	188072	152470	148633
2755086	2761326	2798575	2710439	2710208	2585022	2529580
55211209	58536277	61373189	59236016	59246782	59640170	59039752
15259130	16037615	19329539	20239606	20783917	22678470	21733847
19011693	18956806	19390298	18994433	18904049	19181962	19179149
4181785	4720291	4539213	4067805	4599417	4598205	3958566
4952387	4436958	5252899	5731218	5233094	5421012	5486993
286235	583830	380450	492987	453511	440029	937147
920884	1155897	1257154	1392620	1207817	1369582	1263940
87274	93683	95518	105031	122881	105788	112304
57005	42896	161224	98394	94565	111517	1975263
1900945	449136	3041777	1931687	992017	582147	799368
1609988	1639520	1601515	1543899	1572086	1564916	1549137
241963	219046	364068	359490	392817	364876	333118
11814731	12952917	14009657	14219162	14620136	14463536	14846282
2517868	2859470	3019550	2617493	2755089	2936760	3166276
184247	269002	349324	360127	321606	266474	257809
333058905	364954454	373031482	353410703	354491927	353262553	353519416

A bevételek első főcsoportját az egyenes adók képezik, s itt meg kell jegyeznünk, hogy mind a két kimutatásban az egyenes adók a velük járó földtehermentesítési pótlék nélkül vannak fölvéve. A magyar kimutatásban megvan ugyan lejjebb e pótlék, az osztrák budgetben azonban teljesen hiányzik, mint-hogy ott a bevételeket az országos pénztárak kezelik s nem a kincstár. Az egyenlő alapon történő összehasonlítás kedvéért tehát csak az egyenes adókat vesszük földtehermentesítési pótlék nélkül, mely különben is roppant változó.

Igy tekintve, látjuk, hogy nálunk az egyenes adók összege 45 millió forintról közbeeső ingadozások után 1874-ig természetszerű gyarapodás útján 47 millióig, ezután pedig 1877-ig új adók behozatala következtében 64 millióig emelkedett, míg Ausztriában ugyancsak ezen egyenes adók, csupán természetszerű gyarapodás útján, minden adóemelést nélkül, 58 millió forintról 90 millió forintra emelkedtek. A mi az egyes adónemeket illeti, a szorosán vett földadó meglehetősen változatlanul 36—37 millió körül forgott Ausztriában, míg nálunk kezdetben 29 millióról nagy ingadozások mellett leszállt 28 millióra. Sem egyik, sem másik összegben nincs benn a földtehermentesítési pótlék s Magyarországon 1876 óta hozzájárul még a jövedelmi pótdónak körülbelül fele, 3—4 $\frac{1}{2}$ millió forint. Roppant eltérést, emelkedést mutat Ausztriában a házáadó, mely ott 14 millió forintról 24 millió forintra emelkedett, míg nálunk 5 millió forintról 6 $\frac{1}{2}$ millióra ment. A többi adóknál bizonyos eltérés mutatkozik. Ausztriában ugyanis kereseti- és jövedelmi adó áll fenn máig, míg nálunk 1875 óta a kereseti adó, a nyilvános számadásra kötelezett társaságok adója s a tőke-kamatadó czimén szedik a megfelelő állami bevételeket. Az itt összefoglalt állami bevételek 13 millió forintot tettek eleinte Ausztriában s majdnem 30 millió forintra gyarapodtak 1877-ig, nálunk ellenben 10 millió forinttól csak 16 millióig terjedt az emelkedés ugyanazon idő alatt.

E kevés szám elég világosan szól Ausztria vagyoni fölénye mellett Magyarországgal szemben. Magyarország legnagyobb gazdasága a föld és még az sem hajt annyi adót a kincstárnak, mit egyedül az osztrák földművelés előbbre haladott voltának lehet tulajdonítani, minthogy Magyarország terület és még inkább

mívelés alá eső terület dolgában fölötte áll Ausztriának. A különböző kereseti- és jövedelmi adók még egyszer annyit hoznak Ausztriában a kincstárnak mint nálunk, s ott 10 év alatt 130 perczenttel gyarapodtak, míg nálunk csak 60 perczenttel. Legszembeszökőbben mutatja Ausztria vagyoni túlsúlyát a házadó, mely ma közel négyszer annyit hoz Ausztriában, mint nálunk és 65 százalék gyarapodást mutat a Lajtán túl s alig 30 százalékot Magyarországon.

A fogyasztási adók összege szintén sokkal kedvezőbb Ausztriában, mint nálunk, a mennyiben ott 49·6 millió forintból 62·4 millió frtra emelkedtek, míg nálunk mindig csak 12 körül ingadoztak. Ausztriában a söradó 17 millió forintról 21 millió frtra emelkedett, nálunk 897,000 frtról 1868-ban, fölemelkedett 1.493,000 frtra 1871-ben, de aztán leszállt folytonosan és 1877-ben tett 905,000 frtot. Ausztriában a cukoradó fölemelkedett 11 millió frtról 17 millió frtra, nálunk 865,000 forintról egészen ugy, mint a söradó, fölemelkedett 1.511,000 frtra s végül leszállt 741,000 frtra. E két adónemnél mutatkozó nagy egyenlőtlenység részben a restitutió viszáságai-ban, részben azon körülményben rejlik, hogy az osztrák kincstár szedi a Magyarországon fogyasztott sör és cukor legnagyobb része után az adót, a mi természetesen nem felel meg az adó fogalmának. A restitutió nálunk némileg segített az új kiegyezés, de a másik bajon még sokat kell enyhíteni, részben az illető iparágaknak, ha a szükség úgy kívánja, akár mesterséges előmozdításával, részint egyenes törvényhozási intézkedések által is.

Kevesebb aránytalanságot mutatnak a többi fogyasztási adók. A szeszadó 6 millió frt körül ingadozik nálunk, 8 millió frt körül Ausztriában. A boradó Ausztriában 3·2 millió frtról leszállt 4·2 millióra s végül lement 3·9 millióra; nálunk pedig 2·4 millió frtról folytonosan emelkedett 2·9 millió forintra. A húsadó végre Ausztriában 3·4 millió frtról fokozatosan fölemelkedett 4·6 millió frtra, nálunk pedig 1·8 millió frtról 2·2 millió frtra.

Ismét nagy az aránytalanság a többi e czímen befolyó jövedelmeknél, melyek Magyarországon csak az első évben szerepelnek 1 millió frttal, azután csak egy-két ezer frttal és majd egészen eltűnnek, míg Ausztriában átlag meghaladják a 6 millió frtot s részben a már említett adókat szaporítják.

Átérve a harmadik főcsoportra, el kell hagynunk az első rovatot, a vámot, melyet eltérő alapokon számít a két kimutatás. Ettől eltekintve, az egész táblázatban csak a két következő tétel olyan, melyet brutto lehet összehasonlítani, míg a többiek a nagy kezelési költségek mellett, csak netto összehasonlítás útján ítélhetők meg helyesen. E két tétel a bélyeg és illeték. Az előbbi 3·6 millió frtról 7·8 millió frtra szaporodott fel nálunk s 11·8 millió frtról 17·2 millió frtra Ausztriában. Az utóbbi 6·9 millió frtról 14·9 millió frtra nálunk és 19·6 millió frtról 30·7 millió frtra Ausztriában. Egészben véve örvendetes szaporodás, mely azonban szintén kedvezőbb Ausztriában részben azért, mert forgalmunk nem oly fejlett, de részben azért is, mert nálunk nagyobb mérvben károsítják meg a kincstárt.

Ezek után áttérhetünk a hátralevő bevételek legfőbbjeire netto eredményeikben.

Némely rendes állambevételek netto eredménye

Magyarországon.

Évek	Dohányjüvedék			Lottójüvedék			Sójüvedék			Államjóság			Államadók			Bánya és pénz- verés			Államvasut			Lótenyésztés		
	millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt					
	Bov.	Kiad.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto
1868	16.7	2.7	14	2.5	1.4	1.1	15.3	1.4	13.9	5.7	1.4	4.5	2.9	1.7	1.2	5.2	3.1	1.9	0.5	0.2	0.3	0.9	1.4	-0.5
1869	18.5	7.5	11	2.7	1.5	1.2	12.1	1.6	10.6	3.7	1.5	2.2	3.9	1.6	2.3	9.4	8.4	1.0	0.5	0.5	0	1.2	1.9	-0.7
1870	18.7	9.7	9	3.3	1.5	1.8	13.7	2.6	11.1	5.1	2.2	2.9	3.2	3.4	-0.2	11.9	10.8	1.1	2.3	1.8	0.5	1.3	1.5	-0.2
1871	23.6	8.8	14.8	3.0	1.6	1.4	14.3	2.6	11.7	5.1	2.3	2.8	5.9	3.6	2.3	9.9	11.5	-1.6	3.9	2.7	1.2	1.3	2.2	-0.9
1872	25.4	10.4	15	3.1	1.6	1.5	14.6	3.8	10.8	4.3	2.1	2.2	8.5	4.7	3.8	10.3	11.1	-0.8	5.1	3.6	1.5	1.7	2.8	-1.1
1873	25.6	9.3	16.3	3.8	2.3	1.5	13.3	1.9	11.4	4.4	1.9	2.5	6.9	6.8	0.1	8.9	10.2	-1.3	7.5	6.3	1.2	1.6	2.6	-1.0
1874	25.0	10.2	14.8	4.2	2.5	1.7	12.2	2.3	9.9	4.7	2.1	2.6	5.8	5.7	0.1	9.5	12.2	-2.7	5.6	5.3	0	1.3	2.8	-1.5
1875	25.7	10.8	14.9	4.1	2.2	1.9	12.7	2.2	10.5	4.8	2.1	2.7	6.3	4.9	1.4	7.1	8.2	-1.1	6.9	5.4	1.5	1.0	2.6	-1.6
1876	27.6	13.4	14.2	4.2	2.7	1.5	13.0	1.9	11.1	4.3	1.9	2.4	5.0	4.1	0.9	9.1	9.9	-0.8	8.3	6.2	2.1	1.4	2.1	-0.7
1877	29.3	12.9	16.4	4.3	2.4	1.9	13.8	2.5	11.3	4.5	2.4	2.1	5.4	3.9	1.5	8.6	9.0	-0.4	8.2	5.6	2.6	1.9	2.5	-0.6

Némely rendes állambevételek netto eredménye

Ausztriában.

Évek	Dohányjüvedék			Lottójüvedék			Sójüvedék			Állami jösz.			Állami erdők			Bányászat és pénzverés			Államvasut			Lótenyésztés		
	millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt			millió frt		
	Rev.	Kiad.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto	B.	K.	Netto
1868	45·6	18·7	26·9	13·8	8·5	5·3	19·7	3·3	16·4				5·0	3·2	1·8	13·1	10·6	2·5	—	—	—	—	—	—
1869	48·5	18·9	29·6	13·6	8·0	5·6	17·6	3·2	14·4				3·8	2·6	2·2	9·0	6·6	2·4	—	—	—	0·5	1·3	—0·8
1870	30·9	17·2	33·7	13·7	8·7	5	18·9	3·0	15·9				4·2	2·5	1·7	5·2	4·3	0·9	—	—	—	0·3	1·3	—1·0
1871	55·2	18·1	37·1	15·2	9·3	5·9	19·0	3·1	15·9				4·2	2·5	1·7	5·2	4·0	1·2	—	—	—	0·2	1·4	—1·2
1872	58·5	24·2	34·3	16·0	9·9	6·1	18·9	3·3	15·6				4·7	3·3	1·4	5·0	4·1	0·9	—	—	—	0·2	1·2	—1·0
1873	61·4	27·9	33·5	19·3	12·7	6·6	19·4	3·3	16·1				4·5	3·4	1·1	5·6	4·4	1·2	—	—	—	0·3	1·7	—1·4
1874	59·2	25·9	33·3	20·2	13·5	6·7	18·9	3·3	15·6				4·1	3·4	0·7	6·2	4·8	1·4	—	—	—	0·3	1·9	—1·6
1875	59·2	25·9	35·3	20·8	13·0	7·8	18·9	3·3	15·6				4·6	3·5	1·1	5·7	5·5	0·2	—	—	—	0·4	1·8	—1·4
1876	59·6	22·6	37	22·7	14·4	8·3	19·2	2·9	16·3				4·6	3·8	0·8	5·9	4·8	1·1	—	—	—	0·3	1·3	—1·0
1877	59·0	22	37	21·7	12·8	8·9	19·2	2·9	16·3				4·0	2·5	1·5	6·4	5·3	1·1	2·0	2·2	—0·2	0·3	1·5	—1·2

Ha sor szerint először is a jövedékeket tekintjük, látni fogjuk, hogy azok közül csak a sójödék eredményei felelnek meg a természetes aránynak. A sójödék ugyanis nálunk az első év 13·9 millió frtjáról már 1869-ben leszállt 10·6 millió frtra, de azután lassan és fokozatos emelkedéssel s csak igen kevés ingadozás mellett, felszállt 11·3 millió frtra 1877-ben. Ausztriában e jödék egészen hasonló változásokon megy keresztül. Kezdetben 16·4 millió frtot hoz, de már 1869-ben leszáll 14·4 millió frtra, hogy azután hasonló módon mint Magyarországon, végül fölemelkedjék 16·3 millió frtra. A jövedelem ezen eredménye körülbelül megfelel a lakosság arányának. Jóval kedvezőtlenebb a lottó eredménye, mely nálunk némi ingadozások mellett, 1·1 millió frtról 1·9 millió frtra emelkedett, Ausztriában pedig szintén némi ingadozással 5·3 millió frtról 8·9 millió frtra. De még ez aránytalanság is érthető s a lottójátékot nagyobb mérvben üző városi lakosság túlnyomóságával magyarázható. A dohányjödék aránytalansága azonban már nem enged ilyen megfajtést. E jövedelem ág ugyanis 14 millió frtról némi ingadozások mellett 16·4 millió forintra emelkedett, Ausztriában pedig hasonló ingadozásokkal 28·9 millió frtról 37 millió frtra. A városi lakosság túlnyomó volta nem magyarázhatja meg a roppant nagy különbséget, melyet szerény nézetünk szerint csak azzal lehet megértetni, hogy nálunk a csempészetet ugyszólván egészen nyíltan üzik.

A többi itt felsorolt jövedelmeket négy csoportra oszthatjuk: az állami jószágok és erdők, a bányászat és pénzverés, az államvasutak s végül a lótenyésztés csoportjaira. Hogy előbb a kedvezőtlenebb eredményeken essünk túl, vegyük először is a bányászatot és pénzverést. E jövedelmi ág kezdődik nálunk 1·9 millió frt plussal, a következő két évben leszáll 1 és 1·1 millió frt plus-ra. 1871-től fogva azonban deficitet mutat föl s pedig sor szerint 1877-ig 1·6, 0·8, 1·3, 2·7, 1·1, 0·8, 0·4 millió frt deficitet. Ausztriában ugyanezen jövedelmi ág folytonos pluszt mutat, s pedig 1868—1877-ig sor szerint 2·5, 2·4, 0·9, 1·2, 0·9, 1·2, 1·4, 0·2, 1·1 és 1·1 millió forintot. Ausztriában a hanyatlás valószínűleg eladásokra vezethető vissza, mely rendszert szükséges lesz nálunk is folytonosítani. Mert igaz ugyan, hogy a deficit évről évre kisebb, de az mégis

nagy anomalia, hogy az állam milliókra menő vagyona után, a helyett hogy jövedelmet huzzon, még rá is fizessen.

A második és utolsó ily jövedelmi ág, mely deficitel jár: a lótenyésztés, a hol azonban közgazdasági érdekek és előnyök ellensúlyozzák talán e veszteséget s e részben minden esetre kedvezőbb a helyzet nálunk, mint Ausztriában. De lássuk a számokat. Nálunk a folytonos deficit az évek sora szerint 1868—1877-ig tett 0·5, 0·7, 0·2, 0·9, 1·1, 1·0, 1·5, 1·6, 0·7, 0·6 millió frtot; Ausztriában az első évben nem költöttek semmit e célra, de 1869—1877-ig ez az eredmény, szintén mint deficit: 0·8, 1·0, 1·2, 1·0, 1·4, 1·6, 1·4, 1·0, 1·2 millió frt. Szóval Ausztriában az igazgatási ág általában nagyobb deficitel jár, noha talán senki sem lesz, a ki az Ausztriában e téren elért közgazdasági eredményeknek a nálunk e téren elért sikerekkel szemben, előnyt adni hajlandó lehetne.

Az államjóságok és erdők csoportja az első két évben igen kedvező eredményeket mutat föl nálunk 5·5 és 4·5 millió jövedelemmel, de 1870-ben nagy hanyatlás áll be, az összes jövedelem nem lévén több 2·7 millió frtnál. A következő két évben ismét kedvező eredményeket látunk, 5·1 és 6 millió frtot. 1873-ban hanyatlás áll be, nem lévén több a jövedelem 2·6 millió frtnál, a mi azonban a további évek folyamán kedvezőbb lesz 2·7, 4·1, 3·3 és 3·6 millió frt jövedelemmel. Ausztriában következő számokat kapunk: 1868—1877-ig 1·8, 2·2, 1·7, 1·7, 1·4, 1·1, 0·7, 1·1, 0·8, 1·5 millió frt. E téren tehát évenként átlag legalább is 2 millió frttal kedvezőbb az eredmény nálunk, mint Ausztriában, a mi első sorban annak tulajdonítható, hogy Ausztria, mint tudjuk, az erdőket kivéve, ugyszólván minden fekvő államjóságot elidegenített.

Utolsónak hagytuk az államvasutakat. Itt a netto-eredmény Magyarországon némi ingadozások mellett 2·6 millió frt plus-ra emelkedett, míg Ausztriában 0·2 millió frt deficit mutatkozik. S e részben a jövő csak mind kedvezőbb arányokat tüntethet föl nálunk. Itt lel némi kárpótlást Magyarország azon nagy kiadásokért, melyekkel államadósságának kamatait szaporította.

LÁNG LAJOS.